

Til Fellesskoleutvalget
Att: [Navn]
[Adresse]
[Postnummer] [By]

Vår ref.:
BJ

Deres ref.:
[Navn]

Dato:
26. mai 2025

Teknas innspill til utvalget for fremtidens skole.

Tekna er fagforeningen for 113 000 naturvitere, teknologer og studenter. Våre medlemmer har høyere utdanning og representerer viktige kunnskapsmiljøer i Norge. Våre medlemmer bidrar med kunnskap, forskning og teknologi til en mer bærekraftig verden.

Tekna er en fagforening for lærere og vi organiserer lektorer i realfag. Rundt 900 av disse underviser i dag i realfag og teknologi, fortrinnsvis i videregående skole innen studiespesialisering. Vårt innspill vil derfor være et innspill til skolens rolle i det lange utdanningsløpet som går over i høyere utdanning.

Akademikerne er representert i én av referansegruppene til utvalget. Tekna er den største masterforeningen i Akademikerne, og sammen med Lektorlaget utgjør våre medlemmer en betydelig andel av faglærerne i fortrinnsvis videregående skole inne studiespesialisering, men også i ungdomsskolen og i fagskolene.

Tekna har også medlemmer som er vitenskapelig ansatte i de ulike lærer- og lektor-utdanningene samt PPU, og har derfor en god innsikt i utviklingen innen lærerutdanningene og også innen etter- og videreutdanningstilbudet på området.

I tillegg er en stor andel av de vitenskapelig ansatte i UH-sektoren innen STEM-fagene medlemmer hos oss, og vi har derfor en unik tilgang på informasjon om hvordan elever i skolen mestrer videre utdanning i universiteter og høyskoler. I tillegg ser våre medlemmer hvordan undervisningsrollen og elevforståelsen har endret seg og hvordan dette påvirker læringsutbyttet både i skolen og i høyere utdanning.

I Teknas egen undersøkelse fra 2024 oppgir nærmere 40 prosent av lektorene at de ikke kommer til å være i læreryrket om fem år. Dette er svært urovekkende. At hovedårsaken som oppgis er for dårlig lønn er et tydelig signal, ikke minst om at disse lærerne er svært attraktive i jobber utenfor skolen. Konkurransen om gode realister med utdanning på høyt nivå er økende.

Vi har noen særskilte utfordringer innen STEM-fagene. Rekrutteringen til disse fagene i høyere utdanning er nedadgående, interessen for å velge fordypning i matematikk og fysikk i videregående skole svikter og flere av våre universiteter og høyskoler signaliserer en stadig svakere realfagskompetanse hos studentene. Det igjen bidrar til lavere gjennomføringsgrad og at universitetslærere må bruke tid på å kompensere for manglende kunnskap. Alternativt vil man måtte redusere kravene eller nivået på utdanningene.

Tekna vil derfor be utvalget særlig se på utfordringene med realfagskrisen vi står i, realfagenes plass i samfunnet og konsekvensene av denne utviklingen i lys av samfunnets behov for realfagskompetanse på høyt nivå.

Det er mange og sammensatte grunner til at skolen, slik den er styrt og organisert i dag, bør vurdere noen grunnleggende endringer. Vi ønsker i denne sammenheng å løfte noen områder som vi mener det er behov for å se nærmere på.

Innspillet baserer seg i noe grad på de større samfunnsendringene utvalget selv har skissert som grunnlag for møter i referansegruppene og som vi stiller oss bak.

Innspillet er konsentrert om skolens rolle i å sikre at man er studieforberedt og om skolens rolle i å møte samfunnets behov for økt kapasitet innen STEM-fagene.

Utviklingen i samfunnet og samfunnets behov

Knapphet i tilgang på høyt utdannede, er noe vi ber utvalget om å legge inn i vurderingen av skolens rolle. Kunnskap er beredskap, kunnskap bidrar til demokrati og medvirkning og medbestemmelse. Kunnskap gir oss konkurransefortrinn og mulighet til å utvikle nasjonalt næringsliv og områder hvor vi har nasjonal styrke.

En rekke områder vil i særlig grad være avhengig av god rekruttering til høyere utdanning innen teknologi og naturvitenskap.

Eksempelvis kan nevnes:

- Et sterkere og mer moderne forsvar med utvikling av forsvarsteknologi
- Samfunnssikkerhet og beredskap – både knyttet til klimaendringer og endringer i det geopolitiske bildet
- Et sterkere helsevesen med økt bruk av helseteknologi, bedre helseberedskap og mulighetsrommet vi har for å utvikle en konkurransekraftig helsenæring
- Omstilling av energisektoren med større innslag av fornybar energi
- Møte klima, miljø og naturutfordringer på en bærekraftig måte og sikre en bærekraftig naturforvaltning.

For å løse disse oppgavene er det nødvendig å bygge nasjonal kapasitet. Tiden er nå preget av økt vekt på nasjonal kontroll og proteksjonisme, noe som tilsier at vi må mobilisere mer nasjonalt og kan i mindre grad hente ressurser fra andre land. Import av arbeidskraft og tjenester og outsourcing av oppgaver, utgjør i mange tilfeller en sikkerhetsrisiko. I tillegg er avansert kompetanse innen disse områdene et knapphetsgode i de fleste land og konkurransen om de gode hodene er stor. Norge er ofte ikke et prioritert land å søke seg til, hverken for forskere, studenter eller arbeidstakere.

Tekna mener derfor utvalget i sitt arbeid må redegjøre for hvordan skolen kan bidra til å bygge nødvendig kapasitet innen områder som er strategisk og kritisk viktig for nasjonal sikkerhet, trygghet, konkurransekraft og en bærekraftig utvikling.

Dimensjonering og insentiver som stimulerer til spesifikke valg av utdanninger må vurderes tatt i bruk. Med en nedgang i barnekullene og en stadig større andel som velger yrkesfag, samt at stadig færre velger fordypning i realfag som kvalifiseres for høyere utdanning innen STEM-fagene, har vi en rekke faktorer som samlet bidrar til at nasjonal kapasitet reduseres. I tillegg har vi mistet tilgang på en rekke studenter fra land utenfor EØS-området, og vi ser nå en nedbygging av fagområdene innen teknologi og naturvitenskap. En slik utvikling kan bidra til at vi risikere å miste verdifull kompetanse i arbeidslivet, men vi får også en svekket rekruttering til forskning.

Tekna mener derfor det er viktig at vi motiverer elevene til utdanninger som er nødvendig for å i større grad møte samfunnets behov

Karriereveiledning

Yrkes- og utdanningsvalg er et av de største valgene man tar i livet. Da er det svært viktig at karriereveiledningen skjer med god innsikt i mulighetsrommet de ulike utdanningene gir, betydningen av å kunne fagene og mulighetene for å lykkes med valget man tar. Tekna erfarer at både tilgjengelig offentlig informasjon om studievalg og krav for å komme inn på studier er feilaktig. Dette gjelder også innhold i informasjon gitt på skoler.

Tekna mener derfor karriereveiledningen må ha bedre kvalitet.

Veiledningen må igangsettes allerede tidlig på ungdomsskolen. Det er viktig at faglærer i tillegg baker inn informasjon om muligheten fagene gir av jobber i undervisningen.

Matematikk er ikke et fag som kun er forbeholdt «mattehuer». Matematikk er et fag de aller fleste kan lære seg med tilgang på faglig sterke lærere og innsikt i hvilke spennende jobber som møter en i andre enden.

Læreres kompetanse og motivasjon

Læreres kompetanse må verdsettes. Muligheter til faglig utvikling og en arbeidshverdag som er motiverende og med oppgaver i samsvar med det man er utdannet for, er viktig for å rekruttere og beholde gode faglærere.

Fordeling av midler til etter- og videreutdanning defineres av myndighetsnivå. Eksempelvis kan nevnes at lektorer i videregående skole, som oppfyller alle krav til både pedagogiske og faglig kompetanse har lite å hente ut av de nasjonale ordningene for kompetanseheving. Dette igjen gir svært liten mulighet til faglig utvikling og muligheter for karriereveier i utdanningssektoren.

Tekna mener utvalget må se på hvordan man skal bygge faglig sterke lærere i skolen, på alle nivåer, hvordan man skal rekruttere til læreryrket i fremtiden og hvordan vi skal beholde lærerne i skolen.

Faglærere med solid faglig kompetanse vil ha stort behov for påfyll når det gjelder å ta i bruk ulike undervisningsmetoder, bruk av ulike læringsressurser, forståelse av ungdomskultur og hvordan generasjoner endres i sin forståelse av seg selv og samfunnet. Det er mye kompetanse som bidrar til god undervisning utover rent faglig styrke. Men den faglige styrken må ikke underkommuniseres.

Politisk styring og juridisk regulering av skolen

I lengre tid har det blitt kommunisert til politisk nivå et stort behov for arbeidsro i skolen, uten politisk innblanding eller uforholdsmessig sterk eierstyring. Dette signalet er mottatt og støttes, likevel ser vi liten bedring i skolehverdagen.

Reguleringen av skolen har trolig nådd et maksimumsnivå. Frykten for å ikke oppfylle lovkravene kan hemme et godt arbeidsmiljø, kan svekke tilliten til lærers vurderingsevne og bidrar til et uforholdsmessig byråkratisk kontrollsystem. Dette regimet preger alle; fra politikernes, via myndighetsnivået (departement og direktorat), til skoleeier og skoleledelsen og helt ut til lærer og elev.

Tiden er inne for å ta dette på alvor og å gjøre noe med det. Det ser ut til at svaret på alle enkelthendelser som får oppmerksomhet løses gjennom politisk regulering fremfor erfaringsdeling og justeringer av praksis på laveste nivå i et trygt arbeidsmiljø.

Dette har man sett og tillitsreformen er blitt politikernes svar på dette. Men fremdeles reguleres lærernes tidsbruk, deres muligheter for etter- og videreutdanning, bruken av læremidler og undervisningsmetoder for å nevne noe. Å stille krav om valg av opplæringsverktøy, skjermbruk, lærebøker, bruk av pedagogiske metoder som lekbasert læring, osv., vitner om at man ikke er villig til å la lærere ta de faglig-pedagogiske valgene utfra egne profesjonelle vurderinger.

Elevers individuelle rettigheter må avveies opp mot felleskapets interesser. Mange bestemmelser knytter seg til skolens og lærerens ansvar for læring og

trygghet, det er lite som regulerer elever og foreldres rolle i å bidra til et godt felleskap.

Elevers rettigheter og krav om dokumentasjon på oppfølging, har i en del tilfeller gått på bekostning av den tillit en lærer trenger for sin motivasjon til å utføre lærergjeringen basert på egne og kollegaers profesjonelle vurderinger. Det fremste eksemplet på dette er opplæringslovens § 9A. Denne har nå blitt revidert, men det ligger mye igjen av utrygghet og usikkerhet knyttet til handlingsrommet for en lærer i møte med elevers individuelle utfordringer.

Enkeltelevers behov kan gå på bekostning av godt felles læringsmiljø for alle. Dette må adresseres og problematiseres av utvalget. En uforholdsmessig vektlegging av den enkelte elevs behov kan føre til at felleskapet og den grunnleggende ideen om å tilhøre noe større, blir skadelidende.

Læreres faglige autonomi, dennes vurderinger av hva som er mulig å få til i et større klassefellesskap må få veie tungt i møte med elever med krav om å få dekket individuelle behov.

Ulike tidstyvprosjekter har blitt satt ned av ulike politiske ledere gjennom de siste 25 årene¹. Det er likevel ingen større endringer i oppgavefordelingen i skolen. Det administrative rapporteringsarbeidet og pålegg om dokumentasjon har ikke avtatt, arbeid som av mange oppleves direkte som et tillitsbrudd.

Det er derfor antakelig en avregulering, og et større innslag av risikovillighet som er nødvendig.

Tekna mener at nye dokumentasjonskrav skal innføres etter at man har gjort en vurdering av tidsbruken. Frem til nå har ikke dette skjedd.

Sosiokulturelle utviklingstrekk

For mange av de utfordringer barn og unge møter i sin oppvekst skal ivaretas av skolen.

Det må avgrenses hva en lærer eller øvrig personell på skolen skal måtte ta ansvar for. En lærers ansvar for elevers utvikling og personlige utfordringer må begrenses til å sikre elevenes faglige læring og utvikling. Lærerens undervisningstid og ressurser skal brukes til det beste for de fleste. I dag tar enkeltelevers personlige utfordringer på det personlige plan uforholdsmessig mye av lærerens kapasitet til å drive god faglig undervisning for klassen og sammen med enkeltelever.

Videregående skole, er et frivillig opplæringstilbud man søker seg til etter eget ønske og skal være et viktig grunnlag for å sikre muligheten for videre studier eller arbeidsliv. Det er kunnskapen elevene skal tilegne for seg som må være i fokus for opplæringen. Elever skal rustes til å møte høyere utdanning og

¹ [Tidstyvutvalg – enda en tidstyv? - Norsk Lektorlag](#)

arbeidsliv med tilstrekkelig faglig kompetanse, og til å delta i samfunnet med innsikt i grunnleggende verdier i det norske samfunnet.

Elever med fysiske eller psykiske utfordringer som begrenser deres mulighet til å følge ordinær undervisning, må få tilbudet tilrettelagt uten at det går utover de øvrige elevers mulighet for læring.

Foreldres og samfunnets ansvar for å følge opp barn med særskilte utfordringer må håndteres av andre enn læreren. Familievern, barnevern, helsestasjon, BUP med flere må følge opp barn og familier med særskilte behov, og det må lages tilrettelagt opplegg med tilleggsressurser hvis skolene skal ha ansvaret for å sikre disse barna både god faglig læring og menneskelig utvikling.

Vi ønsker utvalget lykke til i det videre arbeidet, og vil gjerne bli koblet på når utvalget ser hvilke problembeskrivelser og betraktninger de vil jobbe videre med.

Med vennlig hilsen

Line Henriette Holten (sign.)
Generalsekretær